

SCENARIUSZ ZAJĘĆ SZKOLNEGO KOŁA NAUKOWEGO Z PRZEDMIOTU

CHEMIA

PROWADZONEGO W RAMACH PROJEKTU AKADEMIA UCZNIOWSKA

Temat lekcji „W jakich dziedzinach życia wykorzystywane są substancje światłoczułe?”

Na podstawie pracy uczniów pod opieką Patrycji Malcharczyk. Opiekunka grupy uczniowskiej uczestniczyła w kursie „Eksperymentowanie i wzajemne nauczanie” w ramach projektu Akademia uczniowska realizowanego przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Opracowanie: ekspert CEO, Michał Szczepanik

Fragment podstawy programowej związany z doświadczeniem zawierający treści nauczania określone w wymaganiach szczegółowych (wraz z numeracją):

7. Sole. Uczeń:

- 2) pisze wzory sumaryczne soli: chlorków, siarczanów(VI), azotanów(V), węglanów, fosforanów(V), siarczków; tworzy nazwy soli na podstawie wzorów i odwrotnie;
- 4) pisze równania reakcji otrzymywania soli (reakcje: kwas + wodorotlenek metalu, kwas + tlenek metalu, kwas + metal, wodorotlenek metalu + tlenek niemetalu);
- 5) wyjaśnia pojęcie reakcji strąceniowej; projektuje i wykonuje doświadczenie pozwalające otrzymywać sole w reakcjach strąceniowych, pisze odpowiednie równania reakcji w sposób cząsteczkowy i jonowy; na podstawie tabeli rozpuszczalności soli i wodorotlenków wnioskuje o wyniku reakcji strąceniowej;
- 6) wymienia zastosowania najważniejszych soli: węglanów, azotanów (V), siarczanów(VI), fosforanów(V) i chlorków.

3. Reakcje chemiczne. Uczeń:

- 1) opisuje różnice w przebiegu zjawiska fizycznego i reakcji chemicznej; podaje przykłady zjawisk fizycznych i reakcji chemicznych zachodzących w otoczeniu człowieka; planuje i wykonuje doświadczenia ilustrujące zjawisko fizyczne i reakcję chemiczną.

Rekomendacja eksperta CEO, Michała Szczepanika: Doświadczenie wskazuje jedną z metod, za pomocą których można otrzymać sole. Tak powstała sól charakteryzuje się nie często obserwowaną właściwością, którą jest reakcja fotochemiczna. Na bazie tego doświadczenia można przypominać uczniom metody powstawania i nazewnictwo soli. Takie zajęcia uświadamiają, że przedstawione zjawisko wykorzystywane było w kliszach fotograficznych, zaś sama zmiana zabarwienia chlorku srebra jest niczym innym jak reakcją rozkładu, w którym chlor się ulatnia, zaś pozostaje czarne metaliczne srebro.

Temat – w formie pytania badawczego lub problemowego:

Jak otrzymać tlenek srebra? W jakich dziedzinach można wykorzystać jego właściwości?

Źródło:

Pazdro, K. M., *Chemia dla gimnazjalistów Część II*, s. 94-95, wyd. Oficyna Edukacyjna.

Hipoteza zaproponowana przez uczniów:

Substancji światłoczułych używa się w kliszach fotograficznych.

OPIS DOŚWIADCZENIA

Zmienne występujące w doświadczeniu:

Jaką zmienną/wielkość będziemy zmieniać (zmienna niezależna)?

Oświetlenie.

Jaką zmienną/wielkość będziemy mierzyć – obserwować (zmienna zależna)?

Barwa chlorku srebra.

Czego w naszym eksperymencie nie będziemy zmieniać (zmienne kontrolne)?

Niezmieniona zostanie substancja światłoczuła.

Instrukcja do doświadczenia:

Wykaz sprzętu:

2 probówki, tryskawka, statyw, sącdek, lejek, zlewka, szalka Petriego, bagietka, klucz lub inny płaski przedmiot.

Odczynniki:

- azotan srebra AgNO_3 ;
- chlorek sodu NaCl ;
- woda destylowana;
- olej (w celu wysmarowania klucza).

Wykonanie:

a) otrzymywanie chlorku srebra

W przygotowanych probówkach sporządź dwa rozcieńczone wodne roztwory: azotanu srebra AgNO_3 i chlorku sodu NaCl . Rozpuść 0,5g azotanu srebra w 25 ml wody destylowanej. Zmieszaj oba roztwory, mieszaninę poreakcyjną przenieś na sącdek umieszczony w lejku. Po przesączeniu roztworu, osad przemyj wodą destylowaną i szybko wykonaj czynności opisane w punkcie b. Staraj się, aby powstała sól nie była wystawiona na działanie silnego światła.

UWAGA! Azotan srebra w kontakcie ze skórą i po ekspozycji na światło tworzy czarne nieusuwalne plamy. Wszystkie czynności należy wykonać w rękawicach ochronnych.

b) Naświetlanie chlorku srebra

Wyjmij z lejka na szalkę Petriego wilgotny sącdek z chlorkiem srebra. Rozprowadź osad bagietką po całej powierzchni bibuły. Następnie połóż na środku posmarowany olejem mineralnym klucz lub inny płaski przedmiot, w celu zasłonięcia części substancji. Całość przenieś w miejsce silnie nasłonecznione, a po kilku minutach usuń klucz. Porównaj zabarwienie części naświetlonej i nienaświetlonej.

BHP:

1. Przed rozpoczęciem doświadczenia zapoznajemy uczniów z „Kartą charakterystyk” azotanu srebra i chlorku sodu. Azotan srebra jest substancją toksyczną.
2. Zakładamy środki ochrony indywidualnej: fartuch i rękawice.

Proponowany sposób dokumentacji uczniowskiej:

Uczniowie zapisują przebieg reakcji, w której powstaje chlorek srebra. Opisują wynik doświadczenia z kluczem, wyciągają wniosek.

Propozycja modyfikacji eksperymentu:

Uczniowie wykonują doświadczenie, w którym otrzymywany jest chlorek srebra w częściowym zaciemnieniu. Aby użyć go w przyszłości umieszczają go w naczyniu z ciemnego szkła. W modyfikacji można użyć lampy ciemniowej i sprawdzić, czy takie światło wpływa na rozkład AgCl . Można też sprawdzać szybkość reakcji fotochemicznej przez wystawienie chlorku srebra na różne natężenie światła lub bezpośrednio naświetlić go błyskiem lampy z aparatu fotograficznego.

Dodatkowe informacje dla nauczycieli, którzy chcieliby wykorzystać pomysł:

Prawidłowo wykonane doświadczenie powinno pokazać:

- powstawanie chlorku srebra;
- reakcję fotochemiczną.